УДК 65.016
JEL E22, E32

Магдич І. П., здобувач
КНУ імені Тараса Шевченка

АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ ТА НАПРЯМІВ ВИКОРИСТАННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВ ПИВОВАРНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Досліджено рух грошових коштів, формування позитивних та негативних грошових потоків, їх структури, джерел формування та напрямів використання на пивоварних підприємствах, що контролюють більше 90% ринку пивоварної галузі України.

Проаналізовано динаміку чистих грошових потоків пивоварних підприємств протягом 2010-2014 рр., що дало змогу виявити причини негативного впливу грошових потоків на інвестиційну діяльність пивоварної галузі України.

Ключові слова: *грошовий потік, пивоварна галузь, інвестиційна діяльність, джерела формування грошових потоків, структура грошових потоків.*

Вступ. У сучасних умовах з метою забезпечення ефективної діяльності та розвитку підприємств, у тому числі підприємств пивоварної галузі, важливим є аналіз руху коштів, джерел формування грошових потоків та оптимізація напрямів їх використання. Аналіз грошових потоків підприємства є важливою складовою оцінки його фінансового стану. Постійний моніторинг руху коштів дає можливість мінімізувати ризик неплатоспроможності підприємства та є запорукою його успішної діяльності в довгостроковій перспективі. Достовірні та своєчасні дані щодо динаміки та структури грошових потоків надають підприємству необхідну інформацію для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Достатність грошових коштів для покриття зобов'язань та ефективне управління ними є необхідною умовою стабільного фінансового стану підприємств, сприяє активізації їх інвестиційної та інноваційної діяльності, що забезпечує успіх у конкурентній боротьбі та підвищує міжнародну конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. Попередній аналіз достатності грошових коштів для покриття поточних зобов'язань п'яти підприємств пивоварної галузі України протягом 2008-2014 рр. показав, що на всіх досліджуваних підприємствах у 2014 році навіть половина виплат за поточними зобов'язаннями не забезпечується власними грошовими коштами, що свідчить про зростання поточних зобов'язань та малу частку власних грошових коштів підприємств у їх покритті [4]. Саме тому необхідно більше уваги приділяти аналізу руху грошових коштів, формуванню позитивного та негативного грошових потоків, дослідженню їх структури, джерел формування та напрямів використання грошових коштів пивоварних підприємств.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженням теоретичних і практичних питань розвитку світового та українського пивного ринку, джерел формування і напрямів використання фінансових ресурсів займалися провідні науковці: В. Д. Базилевич [1], Д. І. Берницька [1], І. В. Мельник [7], Т. В. Білоног [2], П. Даніалі [3], В. І. Ємцев [5], Яблонська Н. В. [13] та ін. Проте динамічні зміни в економічній та політичній ситуації в країні наочно свідчать про гостру необхідність подальшого вивчення проблемних питань галузі, пошуку шляхів виведення її з кризи та подальшого розвитку.

Метою даної статі є дослідження руху грошових коштів, формування позитивного та негативного грошових потоків, їх структури, джерел формування та напрямів використання грошових коштів пивоварних підприємств

Результати дослідження. Не зважаючи на присутність великої кількості виробників пива, більше 90% ринку контролюють чотири підприємства. Основними представниками пивоварної галузі України, є: ПАТ "САН ІнБев Україна" (ринкова частка становить 32%), ПАТ "Карлсберг Україна" (29,5%), ПАТ "Оболонь" (24,5%), ПрАТ "Ефес Україна" (5,2%) та ПАТ "Пиво-безалкогольний комбінат "Радомишль" (2,8%). Частки малих пивоварень становлять приблизно 6% і поступово зменшується. У 2014 році частка виробництва пива становила 1,42% у загальному обсязі виробництва продукції переробної промисловості [4].

Динаміка загального грошового потоку ПАТ "Карлсберг Україна" не має стійкої тенденції протягом 2008-2014 рр. (рис. 1). Найбільше зменшення загального грошового потоку підприємства спостерігалося у 2014 році (на 1268,2 млн. грн. порівняно з 2013 роком). Це пов'язано із загальним спадом економіки України та кризою у пивоварній галузі. У підприємства не вистачало грошових коштів для фінансування своєї діяльності, тому воно змушене було взяти позику на значну суму, що негативно вплинуло на грошовий потік від фінансової діяльності. Ці фактори призвели до виникнення негативного загального грошового потоку підприємства, який, крім 2014 року, спостерігався ще у 2011 та 2009 роках.

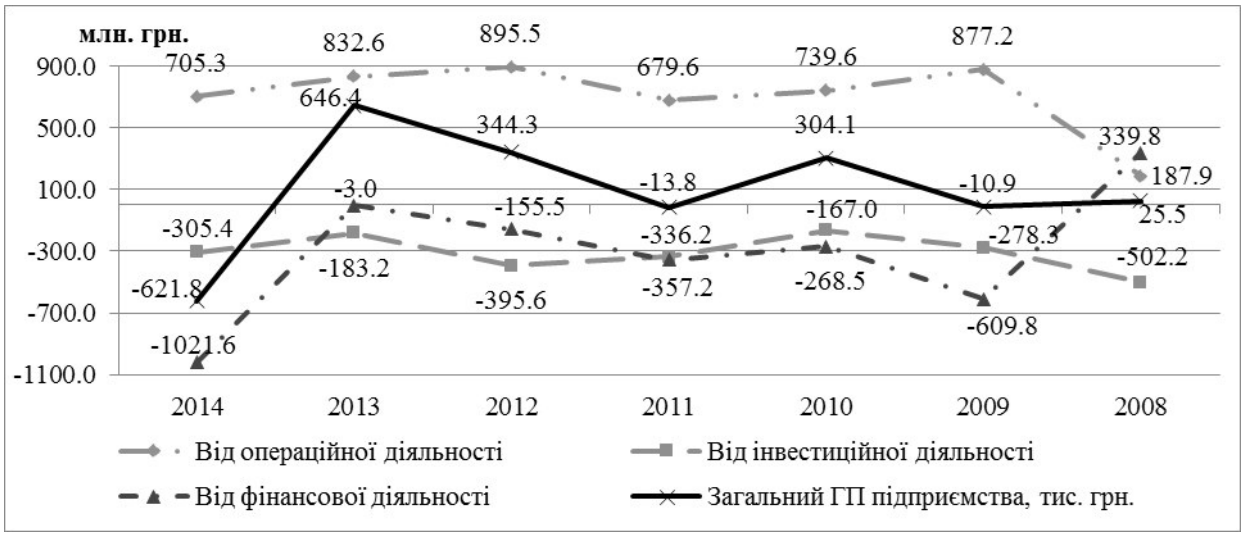

Рис. 1. Динаміка грошових потоків ПАТ "Карлсберг Україна" протягом 2008-2014 рр., млн.. грн.

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності підприємства (форма №3 "Звіт про рух грошових коштів") [9]

У структурі позитивних грошових потоків від звичайної діяльності переважають надходження від операційної діяльності протягом 2009-2014 рр. У структурі вихідного грошового потоку від звичайної діяльності найбільша частка належить витратам, що пов'язані з фінансовою діяльністю (81,3%). Якщо така ситуація зберігатиметься у подальших роках, то це означатиме, що підприємство фінансує витрати своєї діяльності за рахунок позичених коштів і при цьому має незначні надходження грошових коштів в

результаті своєї основної діяльності. Це неминуче призведе до втрати платоспроможності, фінансової залежності та банкрутства.

У структурі позитивного грошового потоку від інвестиційної діяльності ПАТ «Карлсберг» протягом 2008-2014 рр. 100% займають надходження від реалізації необоротних активів. Негативний грошовий потік від інвестиційної діяльності формують витрати на придбання необоротних активів, а в 2010 році підприємство здійснювало ще витрати на придбання фінансових інвестицій (1,2% від загальної суми витрат на інвестиційну діяльність). Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності має від'ємні значення, характеризується значними коливаннями протягом 2008-2014 років. Найнижчого свого рівня чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності досяг у 2008 році (-502155 тис. грн.), а найвищого рівня – у 2010 році (-166981 тис. грн.).

Грошовий потік у результаті фінансової діяльності формується за рахунок надходжень, у структурі яких 100% належить отриманим позикам, та витрачання, що пов'язані з погашенням позик, сплатою відсотків та іншими витратами від фінансової діяльності підприємства. Негативне значення загального чистого грошового потоку підприємства спостерігалося у 2009, 2011 та 2014 роках. Це пов'язано з недостатнім обсягом надходжень грошових коштів від звичайної діяльності для фінансування її витрат.

Чистий грошовий потік від звичайної діяльності ПрАТ "Ефес Україна" зменшився у 2010 році на 90,1 млн. грн. порівняно з 2009 роком і становив -2,1 млн. грн. У 2011 році тенденція до скорочення чистого грошового потоку від звичайної діяльності зберіглась (рис. 2).

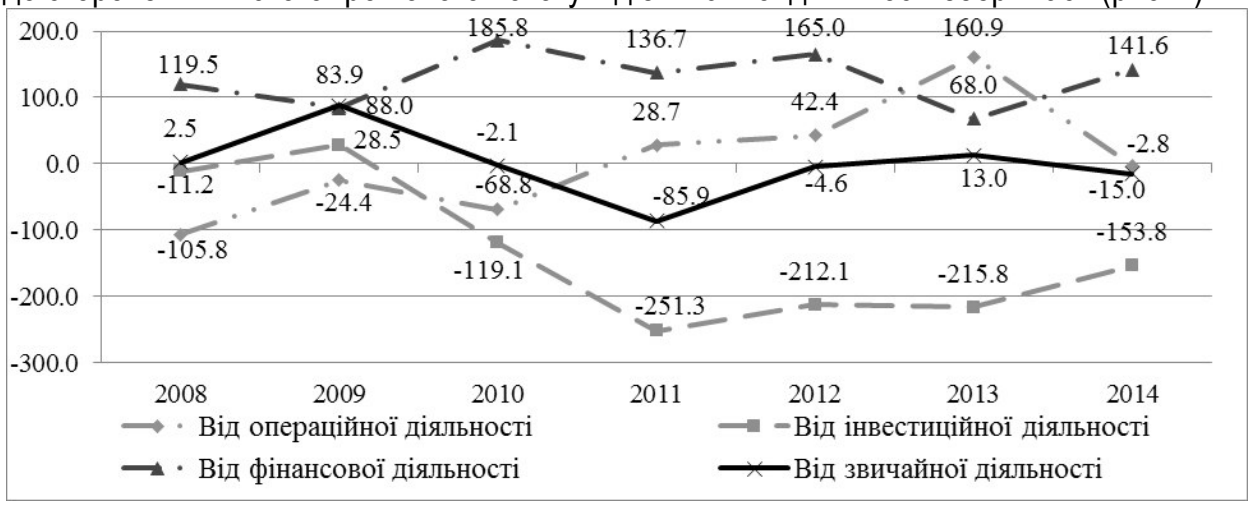

Рис. 2. Динаміка грошових потоків ПрАТ Ефес Україна протягом 2008-2014 рр., млн. грн.

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності підприємства (форма №3 "Звіт про рух грошових коштів") [12]

Протягом 2008-2010 рр. чистий грошовий потік від операційної діяльності на ПрАТ "Ефес Україна" мав від'ємні значення, а приріст коштів забезпечувався за рахунок надходжень від фінансової діяльності. У цьому випадку нові суми позик не використовуються в повній мірі для розвитку підприємства, а висока плата за них знижує ефективність його діяльності. Подібна ситуація у довгостроковому періоді може призвести до того, що підприємство не матиме можливості платити за зобов'язаннями, адже основним джерелом їх погашення є надходження від операційної діяльності.

У 2013 році витрати, пов'язані з інвестиційною діяльністю також значні, проте надходжень від операційної та фінансової діяльності достатньо для їх покриття, і підприємство має додатне значення чистого грошового потоку від звичайної діяльності. Джерелами формування грошового потоку від інвестиційної діяльності є надходження від реалізації необоротних активів та отриманих відсотків. Позитивний грошовий потік підприємства в результаті фінансової діяльності формується за рахунок отриманих позик та інших надходжень.

Чистий грошовий потік від звичайної діяльності ПАТ "Оболонь" зростає протягом 2008-2013 рр. У 2014 році внаслідок складної ситуації в країні та у зв'язку з призупиненням діяльності підрозділу корпорації ПАТ "Севастопольський завод напоїв", що знаходиться в АРК, та втратою важливого ринку збуту, відповідно чистий грошовий потік від звичайної діяльності різко скоротився на 151,2 млн. грн.. Чистий грошовий потік від фінансової діяльності різко скоротився у 2010 році на 497,6 млн. грн. порівняно з 2009 роком. Протягом 2011-2014 рр. тенденція до зменшення чистого грошового потоку від фінансової діяльності зберігається, що пов'язано із отриманням великих позик та необхідністю їх погашення (рис. 3).

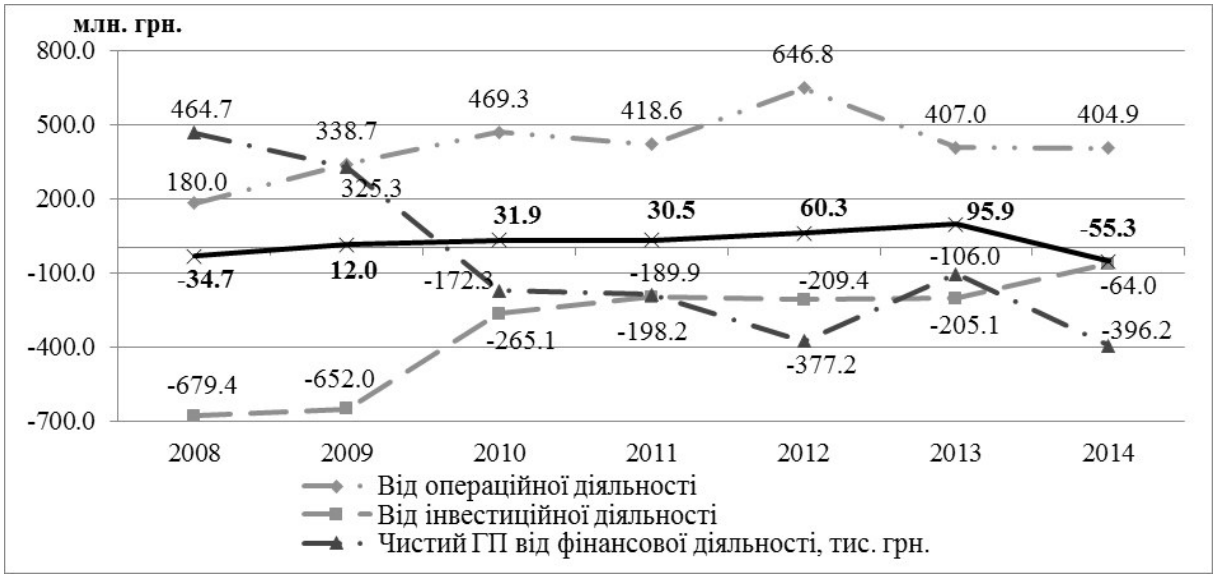

Рис. 3. Динаміка грошових потоків ПАТ "Оболонь" протягом 2008-2014 рр., млн. грн.

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності підприємства (форма №3 "Звіт про рух грошових коштів") [10]

У структурі грошового потоку ПАТ Оболонь протягом 2008-2009 рр. переважають надходження від фінансової діяльності (68,4% та 72% відповідно у загальному обсязі надходжень від звичайної діяльності), а також витрати від інвестиційної діяльності (58,8% у 2008 році) та від фінансової діяльності (56,3% у 2009 році) у загальному обсязі витрат від звичайної діяльності корпорації. З 2010 року основним джерелом надходжень коштів була основна діяльність. Враховуючи те, що чистий грошовий потік від операційної діяльності додатній, то надходження від цієї діяльності, що залишилися після фінансування її витрат, можуть бути використані на розвиток підприємства та його інвестиційну діяльність.

Частка надходжень від інвестиційної діяльності у загальному обсязі надходжень від звичайної діяльності незначна і коливається від 0,5% до 4,2%. Чистий грошовий потік підприємства від інвестиційної діяльності протягом 2008-2014 рр. від'ємний. Це пов'язано із спрямуванням значних сум коштів на придбання необоротних активів, частка яких у загальних витратах від інвестиційної діяльності становить від 78,3% до 98,5% протягом 2008-2014 рр. Найбільшу суму коштів на придбання фінансових інвестицій було спрямовано у 2013 році, що становило 4,6% від загальних витрат підприємства від інвестиційної діяльності. Найбільша частка у структурі доходів від інвестиційної діяльності належить надходженням від реалізації необоротних активів (2,8-74%), отриманих відсотків (0,7-42,3%), дивідендів (6,4-32,8%) та реалізації фінансових інвестицій (до 15,7%).

У структурі надходжень від фінансової діяльності ПАТ "Оболонь" протягом 2008-2014рр. найбільшу частку займають отримані позики (96,5-100%). Основними напрямами витрачання коштів (фінансова діяльність) протягом 2008-2014 рр. є погашення позик (60,9-98,5%), виплата дивідендів (0,7-7,9%) та інші витрати (0,05-34,5%).

Загальний чистий грошовий потік ПАТ "САН ІнБев" протягом 2008-2014 рр. нестабільний. Якщо до 2010 року він зростає, то вже з 2011 року він з року в рік то різко зменшується, набуваючи від'ємних значень, то знову зростає. Така ситуація переважно пов'язана із коливаннями чистого грошового потоку від операційної діяльності, найбільше значення якого спостерігалося у 2012 році (923,5 млн. грн). Чисті грошові потоки від інвестиційної та фінансової діяльності протягом 2009-2014 рр. від'ємні (рис. 4).

У 2008 та 2009 роках у структурі доходів від звичайної діяльності найбільшу частку займали надходження від фінансової діяльності (82,9% та 51,6% відповідно). Протягом 2010-2014 рр. надходження від операційної діяльності були основним джерелом доходів від звичайної діяльності ПАТ "САН ІнБев". У структурі видатків від звичайної діяльності найбільшу частку займають витрати, пов'язані з операційною діяльністю протягом 2010-2014 рр., а протягом 2008-2009 рр. – витрати, що пов'язані з фінансовою діяльністю. Другою за значимістю групою витрат від звичайної діяльності є витрати, пов'язані з фінансовою діяльністю протягом 2010-2014рр. У структурі чистого грошового потоку від звичайної діяльності надходження від інвестиційної діяльності займають найменшу частку.

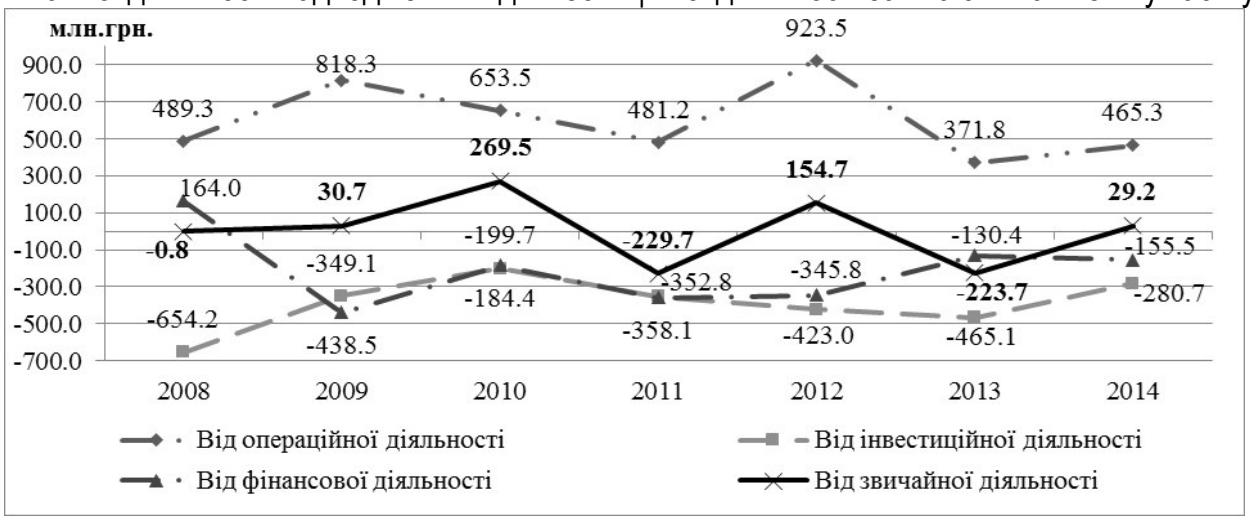

Рис. 4. Динаміка чистих грошових потоків ПАТ САН ІнБев протягом 2008-2014 рр., млн. грн.

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності підприємства (форма №3 "Звіт про рух грошових коштів") [11]

Основним джерелом надходжень коштів від фінансової діяльності є отримання позик, а напрямами витрачання – погашення позик, виплата дивідендів та інші платежі. Основним джерелом надходжень коштів від інвестиційної діяльності протягом 2008-2014 рр. є реалізація необоротних активів. Основним напрямом витрат коштів, що пов'язані з інвестиційною діяльністю, є придбання необоротних активів.

Негативні тенденції чистого руху грошових коштів спостерігаються на ПАТ "Пиво-безалкогольний комбінат Радомишль". Перевищення грошового потоку від фінансової діяльності над грошовим потоком від операційної діяльності означає, що на підприємстві не вистачає грошових коштів, тому воно змушене брати позики для фінансування своїх витрат (рис. 5). Від'ємне сальдо вхідного та вихідного грошового потоку від операційної діяльності, що спостерігалося на підприємстві протягом 2008-2009, 2011-2012 років та в 2014 році, свідчить про проблеми в управління грошовими потоками та нерентабельну основну діяльність підприємства.

У структурі доходів від звичайної діяльності ПАТ "Пиво-безалкогольний комбінат Радомишль" найбільшу частку протягом 2008-2010 рр. займають надходження від фінансової діяльності, а протягом 2012-2014 рр. – надходження від операційної діяльності. У структурі витрат від звичайної діяльності найбільша частка належить витратам від фінансової діяльності протягом 2008-2011 рр. та витратам від операційної діяльності – протягом 2012-2014 рр.

Вхідний грошовий потік від інвестиційної діяльності забезпечувався за рахунок отриманих відсотків та інших надходжень, а основними джерелами витрачання коштів від інвестиційної діяльності були: витрати на придбання необоротних активів та інші платежі. Основним джерелом надходжень коштів від фінансової діяльності є отримані позики та інші надходження, а основними напрямами витрат – погашення позик та інші платежі.

Рис. 5. Динаміка грошових потоків ПАТ "Пиво-безалкогольний комбінат Радомишль" протягом 2008-2014 рр. млн. грн.

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності підприємства (форма №3 "Звіт про рух грошових коштів") [8]

Динаміка чистих грошових потоків від звичайної діяльності п'яти досліджуваних пивоварних підприємств представлена на рис. 6. ПАТ "САН ІнБев" має від'ємне сальдо руху коштів у 2011 та 2013 роках. На ПрАТ "Ефес Україна" загальний чистий грошовий потік від'ємний протягом 2010-2012 рр. та в 2014 році, на ПАТ "Оболонь" – лише у 2014 році, на ПАТ "Карлсберг" – у 2011 та 2014 роках, а на ПАТ "Пиво-безалкогольний комбінат Радомишль" – у 2010, 2011 та 2014 роках.

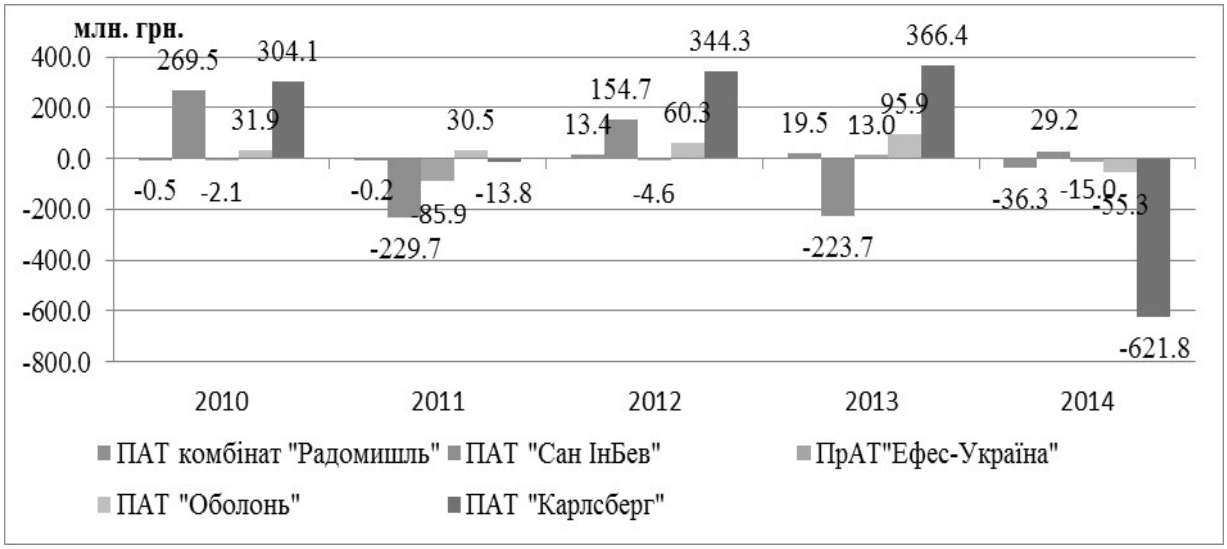

Рис. 6. Динаміка чистих грошових потоків пивоварних підприємств протягом 2010-2014 рр. млн. грн.

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності підприємств [8, 9, 10, 11, 12]

Як бачимо з рис. 6, на чотирьох з п'яти досліджуваних пивоварних підприємств чистий грошовий потік від звичайної діяльності у 2014 році від'ємний. Це негативно впливає на їх інвестиційну діяльність. Лише ПАТ САН ІнБев, після значного зменшення чистого грошового потоку у 2013 році порівняно з 2012 роком на 378,4 млн. грн., вдалося досягти позитивного загального чистого грошового потоку (29,2 млн. грн.).

Висновки. Проведене дослідження руху грошових коштів лідерів підприємств пивоварної галузі показало, що чистий грошовий потік від звичайної діяльності є від'ємний в цілому по галузі, що негативно впливає на інвестиційну діяльність, зменшує можливості підприємств як у економічному, так і у соціальному розвитку. В подальших дослідженнях потрібно звернути особливу увагу на причини від'ємного значення чистого грошового потоку від звичайної діяльності та проаналізувати фактори, що мають найбільший вплив на нього. Базуючись на проведенні додаткових досліджень варто розробити відповідні можливі управлінські рішення по оптимізації грошових потоків підприємств з метою недопущення збереження негативної тенденції руху у майбутніх періодах.

Література

1. Базилевич В.Д. Інституційний концепт модернізації фінансових інститутів / В.Д Базилевич, В.Л. Осецький // Фінанси України. – 2013. – № 5. – С. 19-31

2. Берницька Д. І. Аналіз зовнішнього мікросередовища підприємств пивоварної промисловості / Д. І. Берницька // Інноваційна економіка. - 2013. - № 2. - С. 66-71. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/inek_2013_2_16.pdf

3. Білоног Т. В. Аналіз пивоварної галузі та її роль у забезпеченні сталого розвитку економіки // Всеукраїнський науково-виробничий журнал Сталий розвиток економіки – червень 2012 – №16 Хмельницьк , 2009 – 51-55 с.

4. Даніалі П. Стратегії розвитку пивоварних підприємств України // Економіка і управління – № 2/2014 – с. 73-78 - Режим доступу: http://www.e-u.in.ua/journal/230.pdf

5. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. − Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua

6. Ємцев В. І. Конкурентоспроможність підприємств та проблеми розвитку у пивоварній промисловості // Вісник Приазовського державного технічного університету, серія: Економічні науки: збірник наукових праць – 2011 - Режим доступу: http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/4290/%D1%81%D1%82%D1%80.78.pdf?sequence=1

7. Меленчук Ю. Т Маркетинговий аналіз пивного ринку на первинних даних // БІЗНЕСІНФОРМ – № 9 – 2014 – с. 363-368

8. Мельник І. В. Аналіз і напрямки розвитку ринку пивоварної галузі України // Економіка харчової промисловості – № 1(17) – 2013 – с. 57-61

9. Річний звіт за 2008-2014 роки ПАТ "Пиво-безалкогольний комбінат Радомишль" [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://smida.gov.ua

10. Річний звіт за 2008-2014 роки ПАТ «Карлсберг Україна» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://smida.gov.ua

11. Річний звіт за 2008-2014 роки ПАТ «Оболонь» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://smida.gov.ua

12. Річний звіт за 2008-2014 роки ПАТ «САН ІнБев» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://smida.gov.ua

13. Річний звіт за 2008-2014 роки ПрАТ «Ефес Україна» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://smida.gov.ua

14. Яблонська Н. В. Сучасні тенденції та проблеми розвитку пивного ринку України // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2014. – № 8 (216). – с. 220-228

References

1. Bazylevych V.D. Instytutsiynyy kontsept modernizatsiyi finansovykh instytutiv / V.D Bazylevych, V.L. Osets'kyy // Finansy Ukrayiny. – 2013. – # 5. – S. 19-31

2. Bernyc'ka D. I. Analiz zovnishn'ogo mikroseredovyshha pidpryjemstv pyvovarnoi' promyslovosti / D. I. Bernyc'ka // Innovacijna ekonomika. - 2013. - № 2. - S. 66-71. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/inek_2013_2_16.pdf

3. Bilonog T. V. Analiz pyvovarnoi' galuzi ta i'i' rol' u zabezpechenni stalogo rozvytku ekonomiky // Vseukrai'ns'kyj naukovo-vyrobnychyj zhurnal Stalyj rozvytok ekonomiky – cherven' 2012 – №16 Hmel'nyc'k , 2009 – 51-55 s.

4. Daniali P. Strategii' rozvytku pyvovarnyh pidpryjemstv Ukrai'ny // Ekonomika i upravlinnja – № 2/2014 – s. 73-78 - Rezhym dostupu: http://www.e-u.in.ua/journal/230.pdf

5. Derzhavnyj komitet statystyky Ukrai'ny [Elektronnyj resurs]. − Rezhym dostupu : http://www.ukrstat.gov.ua

6. Jemcev V. I. Konkurentospromozhnist' pidpryjemstv ta problemy rozvytku u pyvovarnij promyslovosti // Visnyk Pryazovs'kogo derzhavnogo tehnichnogo universytetu, serija: Ekonomichni nauky: zbirnyk naukovyh prac' – 2011 - Rezhym dostupu: http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/4290/%D1%81%D1%82%D1%80.78.pdf?sequence=1

7. Melenchuk Ju. T Marketyngovyj analiz pyvnogo rynku na pervynnyh danyh // BIZNESINFORM – № 9 – 2014 – s. 363-368

8. Melnyk I. V. Analiz i naprjamky rozvytku rynku pyvovarnoi' galuzi Ukrai'ny // Ekonomika harchovoi' promyslovosti – № 1(17) – 2013 – s. 57-61

9. Richnyj zvit za 2008-2014 roky PAT “Pyvo-bezalkogol'nyj kombinat Radomyshl'” [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu : http://smida.gov.ua
10. Richnyj zvit za 2008-2014 roky PAT «Karlsberg Ukrai'na» [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu : http://smida.gov.ua
11. Richnyj zvit za 2008-2014 roky PAT «Obolon'» [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu : http://smida.gov.ua
12. Richnyj zvit za 2008-2014 roky PAT «SAN InBev» [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu : http://smida.gov.ua
13. Richnyj zvit za 2008-2014 roky PrAT «Efes Ukrai'na» [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu : http://smida.gov.ua
14. Jablons'ka N. V. Suchasni tendencii' ta problemy rozvytku pyvnogo rynku Ukrai'ny // Naukovyj visnyk Odes'kogo nacional'nogo ekonomichnogo universytetu. – Nauky: ekonomika, politologija, istorija. – 2014. – № 8 (216). – s. 220-228

Игорь Магдыч, соискатель
КНУ имени Тараса Шевченко

АНАЛИЗ ИСТОЧНИКОВ ФОРМИРОВАНИЯ И НАПРАВЛЕНИЙ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ ПРЕДПРИЯТИЙ ПИВОВАРЕННОЙ ОТРАСЛИ УКРАИНЫ

Исследовано движения денежных средств, формирование положительных и отрицательных денежных потоков, их структуры, источников формирования и направлений использования на пивоваренных предприятиях , которые контролируют более 90% рынка пивоваренной отрасли Украины.

В статье проведен анализ динамики чистых денежных потоков пивоваренных предприятий в течение 2010-2014 гг., что позволило выявить причины негативного влияния на инвестиционную деятельность пивоваренной отрасли Украины.

Ключевые слова: *социальные факторы, конкурентоспособность человеческого ресурса, социально-ориентированная конкурентоспособность.*

Igor Magdych, PhD Student
Taras Shevchenko National University of Kyiv

ANALYSIS OF SOURCES AND DIRECTIONS OF USING CASH FLOWS OF ENTERPRISES OF BREWING INDUSTRY OF UKRAINE

The article studied the current state of the brewing industry in Ukraine. It is analyzed of main trends of investment activity of the enterprises of the brewing industry, a allowing us to highlight areas of the industry in Ukraine.

The aim of the study is to investigate the cash flow, Identify positive and negative cash flows, to analyze the structure of cash flows, to identify sources of formation and uses of cash flow of the enterprises of the brewing industry.

Results of the analysis showed that leaders of the brewing industry have negative net cash flow from operation activities, which have negatively effects on the investment activity in the whole brewing industry of Ukraine.

Key words: *Cash flow, the brewing industry, investment, sources of formation, the structure of cash flows.*